

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

HODNOTENIE DISTRIBÚCIE VÝVOZU A PRODUKTIVITY EURÓPSKÝCH PODNIKOV NA ZÁKLADE COMPNET DATABÁZY

ANTOINE BERTHOU, EMMANUEL DHYNE , MATTEO
BUGAMELLI, ANA-MARIA CAZACU, CALIN-VLAD DEMIAN,
PETER HARASZTOSI, TIBOR LALINSKY, JAANIKA MERIKÜLL,
FILIPPO OROPALLO, ANA CRISTINA SOARES

VÝSKUMNÁ
ŠTÚDIA

5/2016

© Národná banka Slovenska
www.nbs.sk
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

research@nbs.sk

December 2016

ISSN 1337-5830

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autorov a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska, ani ďalších uvedených inštitúcií.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Hodnotenie distribúcie vývozu a produktivity európskych podnikov na základe CompNet databázy Výskumná štúdia NBS

Antoine Berthou, Emmanuel Dhyne, Matteo Bugamelli, Ana-Maria Cazacu, Calin-Vlad Demian, Peter Harasztosi, Tibor Lalinsky, Jaanika Meriküll, Filippo Oropallo, Ana Cristina Soares¹

Abstrakt

Táto štúdia poskytuje nové medzinárodné hodnotenie konkurencieschopnosti z pohľadu vzťahov medzi produktivitou a vývoznou výkonnosťou v európskych krajinách. Využíva informácie zhromaždené v rámci modulu zahraničného obchodu CompNet databázy. Popisuje nové skutočnosti týkajúce sa spoločných distribúcií produktivity a vývozných výkonností pre panel 15 krajín, 23 priemyselných odvetví v prvých rokoch 21. storočia. Naše zistenia potvrdzujú, že podniky, ktoré vyvážajú svoju produkciu, sú produktívnejšie ako podniky, ktoré umiestňujú svoju produkciu výlučne na domácom trhu. Produktivita podnikov rastie s ich skúsenosťami, dlhodobí vývozcovia sú produktívnejší ako začínajúci. Analýza intenzívneho rastu ukazuje, že nielen úroveň, ale aj dynamika vývozu stúpa s rastúcou produktivitou a väčšinu vývozu realizuje malý počet vysoko výkonných podnikov. Vysoko produktívne firmy si udržali svoj rast aj počas krízy. To potvrdzuje, že tvar distribúcie pravdepodobnostného rozdelenia podnikovej produktivity má dôležitý vplyv na vývoj celkového zahraničného obchodu hodnotenej krajiny.

JEL klasifikácia: F10, F14

Kľúčové slová: podniková heterogenita; vývoz; produktivita

Voľne prístupné na <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie>

¹ Antoine Berthou (Banque de France), Emmanuel Dhyne (National Bank of Belgium), Matteo Bugamelli (Banca d'Italia), Ana-Maria Cazacu (Banca Nationala a României), Calin-Vlad Demian (European Central Bank), Peter Harasztosi (Magyar Nemzeti Bank), Tibor Lalinsky (Národná banka Slovenska), Jaanika Meriküll (Eesti Pank), Filippo Oropallo (ISTAT), Ana Cristina Soares (Banco de Portugal).

NETECHNICKÉ ZHRNUTIE

Hodnotenie cenovej a nákladovej konkurencieschopnosti sa zvykne sústreďovať predovšetkým na vývoj jednotkových nákladov práce. Zlepšenie konkurencieschopnosti môžeme v tejto súvislosti zabezpečiť zvýšením produktivity práce alebo úpravou miezd. Zvýšenie konkurencieschopnosti cestou podpory rastu produktivity je prirodzene výhodnejšie ako prostredníctvom internej devalvácie (znížením priemerných miezd), ktorá má nepriaznivý dopad na výmenné relácie a celkový blahobyť krajiny.

Skúsenosti európskych krajín z uplynulých rokov zároveň ukazujú, že vývoj jednotkových nákladov práce nedostatočne dobre predpovedal vývoj vývozných výkonnosti. Dôvodom mohol byť vplyv nepozorovaných makroekonomických šokov (napr. vo forme kapitálových tokov) alebo nepozorovanej heterogenity na mikro úrovni.

Táto štúdia sa snaží poskytnúť dôležité doplňujúce vysvetlenia vývoja vývozných konkurencieschopnosti využitím presnejších informácií o vývoji produktivity vychádzajúcich z individuálnych podnikových údajov zozbieraných výskumnou sieťou ESCB zameranou na konkurencieschopnosť ([CompNet](#)).²

POUŽITÉ ÚDAJE

Zdrojom údajov je modul zahraničného obchodu CompNet databázy. CompNet databáza obsahuje údaje o podnikoch podnikajúcich v odvetviach nefinančného sektora v krajinách EÚ.³ Databáza je zostavená z viac ako 30 vstupných podnikových ukazovateľov, z ktorých sú následne odvodené štyri skupiny indikátorov (produktivity, finančnej situácie, zahraničného obchodu a marží) a tvoria relatívne samostatné moduly. Indikátory sú spravidla dostupné pre jednotlivé odvetvia (podľa štandardnej dvojciferej klasifikácie odvetví), makro odvetvia (približne zodpovedajúce odvetviám podľa jednociferej klasifikácie) a päť veľkostných kategórií na základe počtu zamestnancov. V databáze sú zväčša k dispozícii nielen priemerné hodnoty a počet pozorovaní, ale aj mediány, medziročný rast, percentily, štandardné odchyľky, medzikvartilové rozpätia, ako aj viaceré spoločné rozdelenia.

Vzhľadom na nižšiu dostupnosť podrobných údajov o zahraničnom obchode, modul zahraničného obchodu pokrýva menší počet krajín a odvetví ako základná časť CompNet databázy. V rámci modulu zahraničného obchodu sú k dispozícii údaje o 23 odvetviach priemyselnej výroby z 15 krajín EÚ (vrátane Slovenska). Modul zahraničného obchodu však zavádza 6 nových kategórií podnikov v závislosti od ich angažovania sa v zahraničnom obchode. Rozlišujeme vývozcov, permanentných vývozcov, nových vývozcov, odchádzajúcich vývozcov, občasných vývozcov a nevývozcov. Vzhľadom na meniace sa prahy oslobodenia, databáza obsahuje dve verzie údajov (neupravenú a upravenú).⁴ Upravená verzia zohľadňuje iba údaje prekračujúce najvyšší prah oslobodenia pozorovaný za dostupné časové obdobie.

² https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-research/research-networks/html/researcher_compnet.en.html

³ Údaje boli zhromaždené prístupom tzv. distribuovanej analýzy mikro údajov. V záujme zabezpečenia čo najvyššej medzinárodnej porovnateľnosti údajov, definície použitých údajov, ako aj spôsob ich spracovania, boli harmonizované naprieč všetkými krajinami. Bližšie v [Lopez-Garcia, di Mauro a CompNet Task Force \(2015\)](#).

⁴ Práh oslobodenia je hodnota vývozu alebo dovozu pri ktorej vzniká povinnosť podať hlásenie o vývoze, resp. o dovoze.

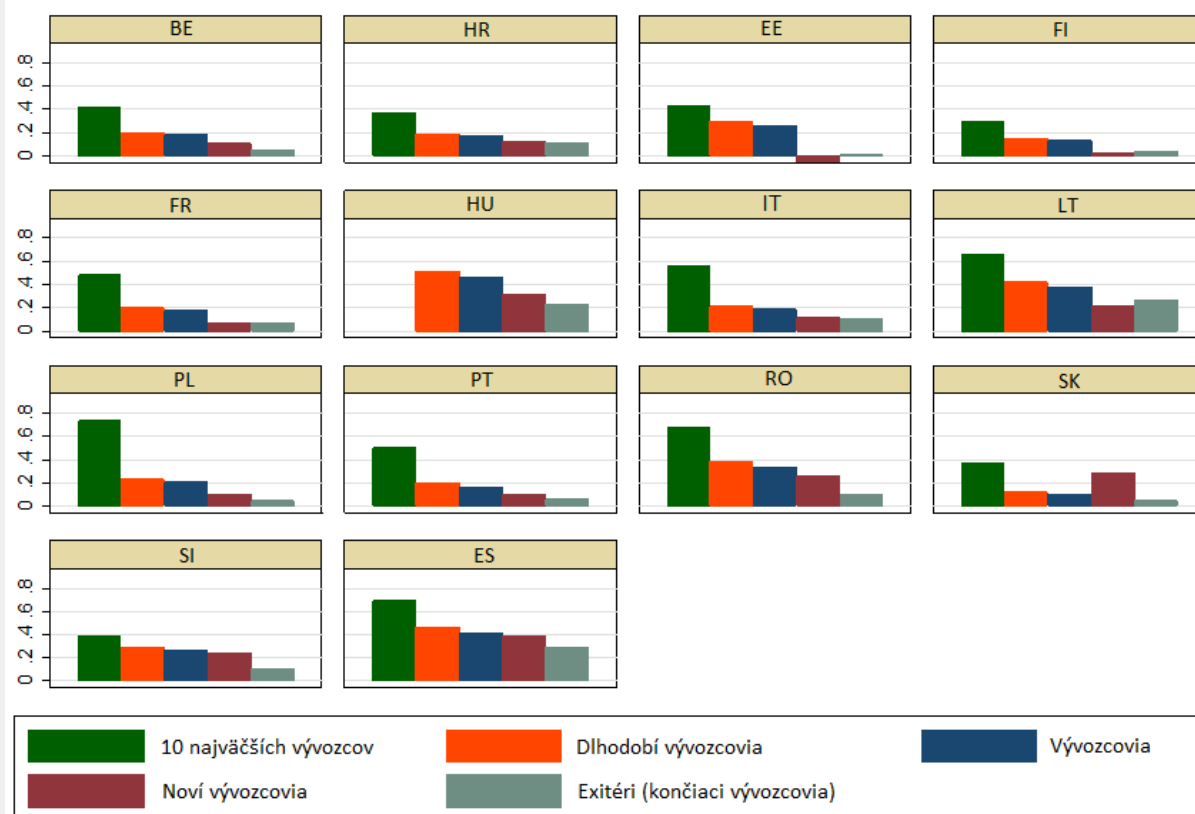
V roku 2015 databáza zahŕňala údaje za roky 1995 až 2012. Dostupnosť údajov sa však líšila v závislosti od krajiny. Pre Slovensko boli k dispozícii údaje za roky 2001 až 2011.

HLAVNÉ ZISTENIA

Z údajov o podnikoch s 20 a viac zamestnancami v krajinách EÚ vyplýva, že vyvážajúce podniky tvoria 74 až 95 % tržieb podnikov priemyselnej výroby a vývozcovia zamestnávajú viac ako polovicu zamestnaných. Na Slovensku je podiel vývozcov najvyšší, prípadne jeden z najvyšších nielen v oblasti tržieb, zamestnanosti, ale aj v oblasti produktivity a nákladov práce. Slovenský vývozca pritom vyváža v priemere 57 % svojej produkcie (priemerný podiel vývozu na tržbách v krajinách EÚ je 46 %).

Analýza údajov zahraničného obchodu potvrdzuje, že vývozcovia sú produktívnejší ako nevývozcovia. Produktivita vývozcov je zároveň značne heterogénna. Permanentní vývozcovia sú v priemere produktívnejší ako noví vývozcovia alebo firmy, ktoré ukončili vývoz (tzv. exitéri). Produktivita je tak dôležitým predpokladom nielen pre vstup na zahraničný trh, ale aj pre dlhodobé prežitie firmy. Ako ukazuje graf 1, na Slovensku sú rozdiely v produktivite medzi vývozcami a nevývozcami nižšie ako v ostatných skúmaných krajinách a firmy vstupujúce na zahraničné trhy majú v priemere vyššiu produktivitu ako firmy vyvážajúce svoju produkciu dlhodobo.

Graf 1 Vývozná prémie v produktivite práce podľa kategórií vývozcov

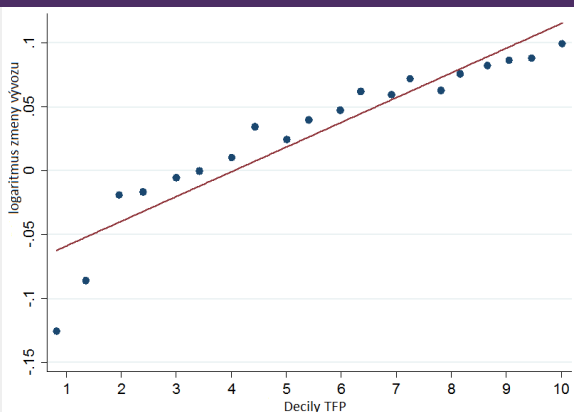
Zdroj: vlastné výpočty.

Poznámka: priemer za roky 2004-12, z údajov zohľadňujúcich konštantné prahy oslobodenia za podniky s 20 a viac zamestnancami (okrem Španielska).

Ďalším zaujímavým zistením je, že úroveň i tempo rastu vývozu stúpa s produktivitou (graf 2). Súhrnná hodnota vývozu za jednotlivé krajiny je preto z veľkej časti daná malým počtom vysoko produktívnych firiem schopných podnikat' na trhoch s vysokou mierou konkurencie.

V dôsledku koncentrácie vývozu majú šoky do produktivity, súvisiace napríklad s manažérskymi praktikami alebo strategickými rozhodnutiami v oblasti produkcie, silný dopad na súhrnnú vývoznú výkonnosť európskych krajín.

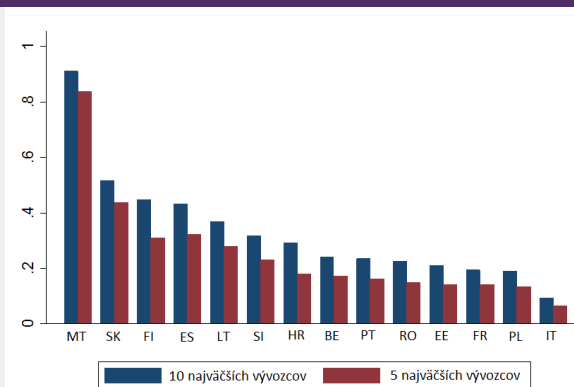
Graf 2 Priemerný rast vývozu v závislosti od celkovej produktivity

Zdroj: vlastné výpočty.

Poznámka: z údajov o podnikoch s 20 a viac zamestnancami zo všetkých krajín. Regresná priamka reprezentuje výsledok po zohľadnení fixných efektov pre krajiny a sektory a časovo posunutej hodnoty vývozu.

Graf 3 Podiel najväčších vývozcov na celkovom vývoze z krajiny

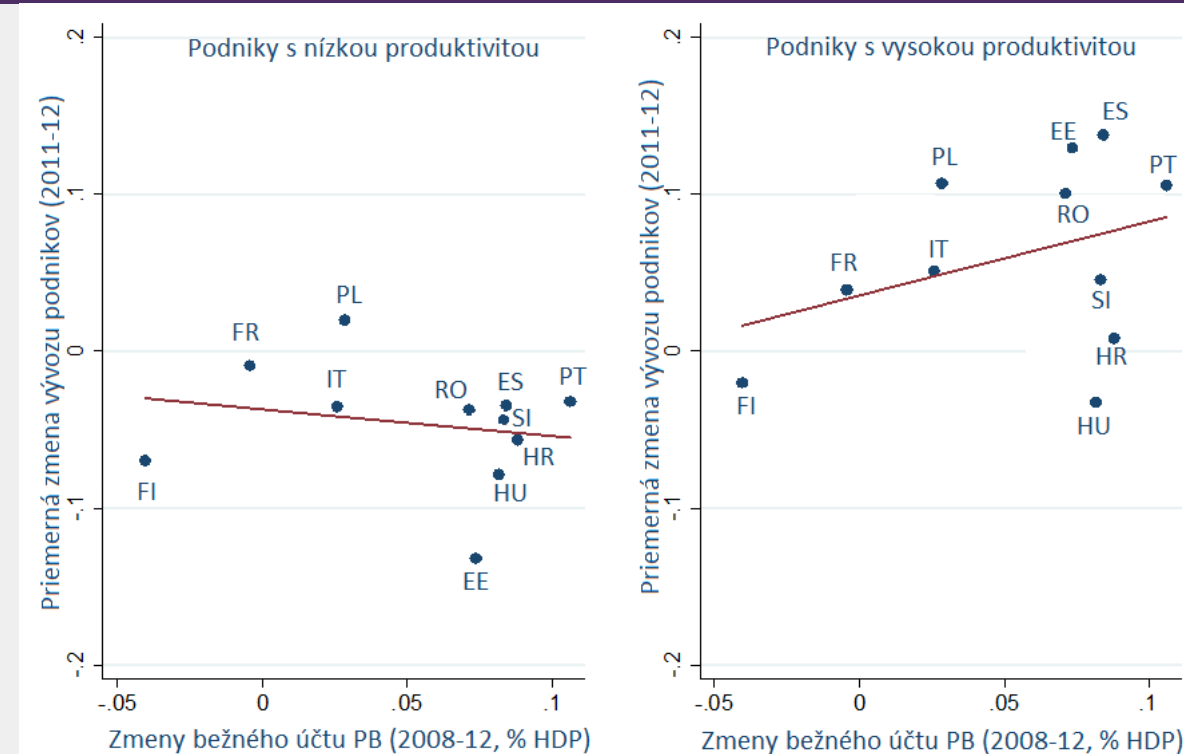

Zdroj: vlastné výpočty.

Poznámka: z údajov o podnikoch s 20 a viac zamestnancami zo všetkých krajín (okrem Španielska a Malty).

Vychádzajúc z údajov modulu zahraničného obchodu CompNet databázy patrí Slovensko medzi krajiny s najvyššou mierou koncentrácie vývozu. Ako potvrdzuje graf 3, päť najväčších vývozcov tvorí až 40 % vývozu celej krajiny. Spolu s vysokou otvorenosťou ekonomiky a vysokým podielom najväčších vývozcov na tvorbe pridanej hodnoty (v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ) to poukazuje na slabšiu odolnosť Slovenska voči prípadným vonkajším šokom.

Analýza vývoja počas krízy odhalila, že vysoko produktívne firmy si udržali rast vývozu aj v krajinách pod tlakom, v ktorých došlo k výrazným úpravám bežného účtu platobnej bilancie (graf 4). To potvrdzuje, že distribúcia produktivity v rámci krajiny má významný vplyv na celkovú dynamiku zahraničného obchodu v danej krajine.

Graf 4 Zmeny salda bežného účtu platobnej bilancie a rast vývozu v závislosti od produktivity

Zdroj: vlastné výpočty.

Poznámka: z údajov o podnikoch s 20 a viac zamestnancami (okrem Španielska). Podniky s nízkou produktivitou sú podniky s produktivitou nižšou ako medián v danej krajine a podniky s vysokou produktivitou reprezentujú podniky s produktivitou nad úrovňou mediánu (danej krajiny).

Cieľom štúdie nie je poskytnúť vyčerpávajúce informácie o vývoji vývoznej konkurencieschopnosti použitím náročných štatisticko-analytických metód, ale predovšetkým na príklade čiastkových analýz poukázať na možnosti využitia novovytvorenej CompNet databázy poskytujúcej informácie o vývoznej výkonnosti a konkurencieschopnosti európskych podnikov. Nad rámec hlavných zistení spomenutých v tomto zhrnutí sa v nej môžeme dozvedieť množstvo ďalších zaujímavých informácií o európskych vývozcoch a o tom, v čom sa odlišujú od nevyvážajúcich podnikov, vrátane vývoja ich základných finančných ukazovateľov. Súčasťou štúdie je aj podrobnejší popis vstupných údajov za jednotlivé krajiny a diskusia o kvalite a reprezentatívosti zhromaždených údajov v porovnaní s údajmi použitými v predchádzajúcich štúdiách.